

צוואות, פגמים בעריכתן, התנגדות ומה שביניהם:

מאת: שרון איינהורן אפרתי, עו"ד, נוטריון ומגשרת

ירושות גורמות לא אחת לסכסוכים משפחתיים עמוקים בין היורשים או מי שראו עצמם כיוורשים פוטנציאליים. פעמים רבות כשאדם הולך לעולמו נקלעים הילדים ו/או בני משפחתו האחרים למאבקים קשים על עיזבונם של המנוח.

הנחת המוצא היא כי באמצעות עריכת צוואה (שהינה סגולה לאריכות ימים) ימנעו מאבקים אלו ופעמים רבות הדבר נכון מאוד.

הלכה למעשה, צוואה נועדה לגבש ולהציג את רצונו הכן והאמיתי והאחרון של הנפטר. על מנת ליתן לצוואה תוקף מחייב באופן שיאפשר לממשה בפני הרשויות (בנקים, לשכת רישום המקרקעין ועוד), יש להגיש לגביה, עם פטירת המצווה, בקשה לקיימה לרשם לענייני ירושה בהתאם לחוק הירושה, תשכ"ה – 1965 ולתקנות הירושה – תשנ"ח – 1998. ואולם, לא אחת, רואה עצמו צד מסוים כמי שנושל שלא כדין ושלא בצדק מהעזבון וכי מתקיימים התנאים הקבועים בחוק לבטלותה ובהתאם, עתיד להגיש התנגדות למניעת ביצועה בידי הרשם לענייני ירושה

במסגרת הליך קיום הצוואה, מתפרסם דבר הגשת הצוואה ברשומות ובעיתון וכל מי שמתנגד רשאי להגיש התנגדות לקיומה במועדים שנקבעו בדיון. התנגדות הינה למעשה, כתב הטענות אשר מכיל את טענות שבגינן מבוקש לפסול את הצוואה לנוכח פגמים שטוען להם המתנגד ואשר יש להגיש אצל הרשם לענייני ירושה עד 14 יום ממועד פרסום הבקשה בעיתון וברשומות. עם הגשת ההתנגדות, מועברת הבקשה וההתנגדות יחד עם תגובת היועמ"ש לבית המשפט לענייני משפחה לצורך דיון והכרעה בהם.

ד' וט' שני אחים של ר' היו בנים טובים ואוהבים להוריהם. הם דאגו וטיפחו את הוריהם משך כל החיים ובערוב ימיהם דאגו להם וסעדו אותם עד יומם האחרון. ההורים נפטרו בזה אחר זה והותירו אחריהם צוואות בהן נישלו לחלוטין את ד' וט'. בערוב ימיהם סבלו ממחלות קשות כשהאב סבל בין היתר גם ממחלת הדימנטיה ומקשיים בראייתו היו תלויים לחלוטין בילדיהם. בתום השבעה על אביהם גילו ד' ו-ט', שהוריהם הוחתמו על צוואות אצל בא כוחו של אחיהם (שחי בסמיכות להם) ובמסגרתן, נישלו אותם כליל מעיזבונם. לאחר פרסום דבר הגשת הצוואה לקיום, הוגשה באמצעות משרד התנגדות לביצוען מחמת השפעה בלתי הוגנת של האח – ר' וזו האחרונה הועברה לביהמ"ש אשר לאחר דיון הוכחות שהתקיים בעניינה – ביטל את הצוואה והורה על חלוקת העיזבון על פי דיני הירושה ובאורח שווה בין האחים.

מה הן אם כן העילות שעל בסיסן ניתן יהיה להגיש התנגדות לקיום צוואה:

באופן כללי, כדי שצוואה תוכל לקבל תוקף בצו עליה להיערך בהתאם להוראות הדין ולשקף נאמנה את רצונו האמיתי והחופשי של המצווה. העילות שנקבעו בחוק בגין ישקול ביהמ"ש ביטולה של צוואה הינן, בין היתר, אלו:

(1) **פגמים צורניים בצוואה:** ביהמ"ש עשוי להורות על בטלותה של צוואה כאשר נפלו בה פגמים צורניים ועריכתה נעשתה בניגוד להוראות הטכניות שבחוק לעריכתה של צוואה באחד מארבעת האפשרויות שנקבעו. כך למשל עשויה צוואה בעדים להתבטל שעה שנערכה לפני עד אחד להבדיל משניים או כשצוואה הינה צוואה בכתב וזו נערכה ללא חתימות או תאריך.

(2) **פגמים במצבו השכלי – נפשי של המצווה או שהיה תחת השפעה בלתי הוגנת (סע' 30 (א) לחוק הירושה):** המדובר בפגמים במצבו השכלי/ הנפשי של המצווה למשל: כשמדובר

במצווה שהיה דימנטי ולא כשיר לצוות משהיה חולה במחלה שמשפיעה ומשבשת את צלילות דעתו בעת כתיבת הצוואה. מקרים אחרים בהם תיפסל צוואה הינם כשמוכח כי מדובר היה במצווה שהושפע באופן לא הוגן על ידי המוטב שלו הוריש עיזבנו וכי הופעלו עליו לחצים, איומים, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית בעטיים לא כתב את צוואתו באופן חופשי. מקרה אחר הוא כשהמוטבים בצוואה נטלו חלק בעריכתה (ישבו לצידו בחדר וכיו"ב).

(3) פגמים המתייחסים לתוכנה של הצוואה: במסגרת מקרים אלו, נכללות צוואות שכוללות הוראות בלתי חוקיות או בלתי אפשריות הנוגדות את החוק או תקנת הציבור.

(4) פגמים הקשורים בכשרותה של הצוואה: למשל: כשעסקין בצוואה בה זוייפה חתימת המצווה והיא למעשה איננה שלו או במקרים בהם אין המדובר בצוואתו האחרונה ולאחריה או בזמן נתינתה נחתמה צוואה אחרת אשר מאיינת אותה.

מס' מקרים מעניינים שהגיעו לפתחם של בתי המשפט:

* באחד המקרים שהגיע לפתחו של בית המשפט הוגשה התנגדות לקיום צוואת אב ואשר בה, טענו שתי אחיות שהחתימה על גבי הצוואה של אביהם ולטובת האחיות השלישית – מזויפת. בית המשפט (השופט שלו), מינה מומחית לכתב יד אשר מצאה וקבעה כי החתימה המתנוססת על גבי הצוואה בסבירות גבוהה מזויפת. אשר לצוואה של האם שנפטרה זמן קצר קודם לאב, קבע בית המשפט כי היא נפסלת מחמת העובדה שנערכה ונחתמה בעוד האם הייתה תחת השפעה בלתי הוגנת מצד הבת השלישית. בית המשפט קובע בעניין זה כי האם לא היתה עצמאית, היתה רפה בשכלה וסבלה ממחלות רבות, לא הייתה נידת וטופלה בתרופות פסיכיאטריות רבות וככזו היתה תלויה בבת השלישית באופן מוחלט והורה על ביטול שתי הצוואות ועל חלוקת עיזבון ההורים עפ"י דיני הירושה להבדיל מעל פי צוואותיהם שנפסלו.

* במקרה אחר שהגיע לפתחו של בית המשפט מנוחה צוואתה בצוואתה להעביר את כלל רכושה לביתה ונכדותיה מצד הבת. התנגדות לקיום הצוואה הוגשה ע"י נכדותיה מצד בנה והועברה לבית המשפט לדיון והכרעה. במסגרת ההליכים שהתקיימו בבית המשפט, התברר כי ביתה של המנוחה בעת חייה קיבלה ייפוי כוח נוטריוני לטפל בענייני האם למן שנת 2000 וניצלה זאת כדי לשלוט ברכושה של המנוחה, לבודד אותה מיתרת נכדיה מצד הבן וליצור אצלה תלות בה ובילדיה. ביהמ"ש קיבל את ההתנגדות וקבע כי הצוואה נחתמה בעוד המנוחה היתה תחת השפעה בלתי הוגנת מצד הבת והורה על הגשת בקשה לקיום ירושה.

* במקרה אחר, נושלו אישתו של המנוח וילדיו מצוואתו אשר במסגרתה הוריש את כל אשר היה לו למטפלת הפיליפינית שסעדה אותו בחוליו. במסגרת ההליך, התברר כי יחסיו של המנוח עם ילדיו היו עכורים ואולם, לא כך באשר ליחסיו הטובים עם אישתו. התברר כי המטפלת דאגה לבודד את המנוח מילדיו וגרמה לסכסוך מתמשך ביניהם וכי חתימתו על צוואה שמותירה את כל רכושו לה ובעודו תלוי בה, נעשתה בהיותו תחת השפעה בלתי הוגנת מצד זו.

* מאידך, במקרה אחר, הגיש בן התנגדות לקיום צוואת אביו לאחר שנישל אותו בצוואתו מכלל עיזבנו. שם טען הבן כי טרם מות האב הבטיח לו האב בעל פה כי יעביר לו סכום כסף גדול ולטענתו, רצונו של האב לא התקיים בצוואתו ויש לבטל את הצוואה. בית המשפט דחה את ההתנגדות כשהוא מנמק כי לא הוכחה לפיו סיבה לפסולתה וכי לא הוכח רצון האב להעביר לטענת הבן כספים לידי לא בעל פה ולא בכל דרך אחרת שתימנע קיומה של צוואה בכתב וכדן.

* במקרה נוסף, הלכה מצווה לעולמה. בטרם פטירתה קבעה בצוואתה כי ביתה הקטנה ביותר תירש את מלוא עיזבונה כשהיא מנשלת מצוואתה את שלושת ילדיה האחרים. 3 האחרים מיהרו והגישו לרשם לענייני ירושה התנגדות לקיום הצוואה וטענו כי הבת הקטנה השפיעה

באופן בלתי הוגן על האם מתוך בצע כסף וניסיון לזכות שלא כדין במלוא עיזבונה. הבת מנגד, טענה כי הילדים האחרים מעולם לא טיפלו באם, התעלמו ממנה משך שנים וכי כל רצונם לאחר שנפטרה הוא לזכות בכספה מתוך תעוות בצע גרידא. בית המשפט בחן את המקרה וקבע כי האם לא הושפעה באופן בלתי הוגנת בידי היורשת. קבע כי הוכח לפניו שהבת היתה היחידה שטיפלה וסעדה את האם בערוב ימיה ועל כן, היה הגיוני שהאם המנוחה תבחר בביתה זו שלא זנחה אותה לעת זיקנה כיורשת היחידה. לצורך הכרעתו אף נעזר בית המשפט בחוות דעת של העו"ס ופקידת הסעד שביקרו את המנוחה בחייה ואשר התרשמו אף הם מיחסיה הכנים והאמיתיים של הבת עם המנוחה.

מה אם כן צריך לעשות כשמגלים כי הוגשה לביצוע צוואה שמתקיימים בה אחת הפגמים

שבחוק:

בעקרון המועד להגשת התנגדות לרשם לענייני ירושה הינו 14 יום מפרסום דבר הגשת הצוואה לרשם בעיתון או ברשומות. לעיתים מגלים על כך מאוחר יותר ובהתקיים טעם מיוחד שיוצג למדוע ולמה לא הוגשה ההתנגדות במועדים שבתקנות – יכול ותותר הגשת ההתנגדות במועד מאוחר יותר.

את ההתנגדות יש להגיש בכתב ולסמוך אותה בנספחים וראיות המצדיקים הגשתה. יש להגישה במס' עותקים כמספר הצדדים בתיק כולל, עותק לבית המשפט שאליו תועבר ההתנגדות להכרעה. בנוסף, יש לצרף תצהיר של מגיש ההתנגדות וכן, קבלה על תשלום אגרת ההתנגדות ויפוי כוח לעו"ד וטופס פתיחת הליך. עם הגשת ההתנגדות, כאמור, ברשם לענייני ירושה תועבר ההתנגדות עם תגובת היועמ"ש כמקובל לבית המשפט. סופו של הליך ההתנגדות כמו כל הליך בדיון והכרעת בית המשפט. אם תידחה ההתנגדות ינתן צו לקיום הצוואה ואם תתקבל, ינתן צו לחלוקת העיזבון של המנוחה עפ"י דיני הירושה או להגשת צו לקיום ירושה.

הכותבת הינה עו"ד, נוטריון ומגשרת מזה כ – 20 שנה ובעלים של משרד בוטיק ברעננה המתמחה בדיני ירושה ומשפחה, בדין האזרחי, דיני בנקים, מקרקעין והוצאה לפועל ובגישור משפחתי ועיסקי וכן במתן שירותים נוטריונים. כתבה זו איננה מהווה תחליף לקבלת ייעוץ משפטי ואיננה מהווה המלצה לעשות או להימנע מפעולה משפטית.